

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ МІКРО-, МЕЗО- ТА МАКРОРІВНЯ

Еліна АТАМАНЮК

АБСТРАКТ

Розглянуто основні неузгодженості сфери підприємництва у сільській місцевості, які негативно позначаються на використанні трудового потенціалу її мешканців. Запропоновано шляхи розв'язання проблеми використання трудового потенціалу сільського населення в сучасних умовах господарювання.

У сфері сільськогосподарського підприємництва сьогодні існують певні неузгодженості, які негативно впливають на процес використання трудового потенціалу сільських мешканців. Причиною цих проблем є неврахування у законодавстві України особливостей сучасного ведення сільськогосподарського виробництва у зв'язку із його укрупненням та інтенсифікацією. Це, по-перше, нерівномірність податкового навантаження на підприємства різних розмірів та з різним рівнем інтенсифікації виробництва (наприклад, для підприємства-платника фіксованого сільськогосподарського податку з розміром угідь 50 га та чисельністю працівників 2 чол. і відповідного господарства з площею 2 000 га та чисельністю працівників 20 чол. при середньому розмірі заробітної плати [1] різниця в податковому навантаженні на 1 га складає 3,3 рази на користь останнього). По-друге, це неузгодженість спрямування коштів, які сплачуються аграрними господарствами та їх працівниками до місцевих бюджетів різних населених пунктів. Податок з доходів фізичних осіб-найманих працівників та орендодавців сплачується за чинним законодавством до місцевого бюджету за місцезнаходженням (реєстрації) підприємства. У випадку із малими та середніми господарствами, які знаходяться в межах одного населеного пункту, такий стан є нормальним. Проте коли мова йде про великі сільськогосподарські підприємства, які обробляють площі кількох населених пунктів і здебільшого є зареєстрованими у містах, ситуація потребує врегулювання. По-третє, недооцінка ролі особистих селянських господарств при розробці ефективної політики використання трудового потенціалу сільського населення. Така ситуація негативно позначається на використанні трудового потенціалу сільських мешканців і тому потребує врегулювання.

Питання економічного розвитку села знайшли своє відображення в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Так, питання реформування сільськогосподарського виробництва в трансформаційний період вивчаються в працях І.Лукінова, М.Гладія та М.Лесечка, І.Михасюка, А.Герасимчука та Б.Косович, І.Прокопи, Л.Шепотько та В.Ярового. Управлінським та соціальним аспектам розвитку аграрного сектора присвячені роботи О.Мордвінова, В.Коломийчука. Разом з тим, в науковій літературі продовжує домінувати ідентифікація села та сільського господарства, залишається недостатньо вивченою проблема багатофункціонального розвитку села.

Метою статті є розробка рекомендацій щодо врегулювання неузгодженостей сфери підприємництва у сільській місцевості, які негативно позначаються на рівні використання трудового потенціалу сільського населення.

Вирішення згаданих неузгодженостей та відповідне підвищення рівня використання трудового потенціалу сільських мешканців потребує здійснення ряду послідовних дій. Насамперед необхідно внести зміни до Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22.05.2003 р. № 889-IV [2] з метою забезпечення надходжень від сплати податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів населених пунктів за місцем їх проживання (їх податкової адреси).

Наступними кроками мають стати введення єдиного соціального внеску, який буде об'єднувати у собі відрахування до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, на випадок безробіття і від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; та продовження терміну дії Закону України «Про фіксований сільськогосподарський податок» від 17.12.1998 р. № 320-XIV [3] і внесення до цього

закону деяких змін, спрямованих на врегулювання питань податкового навантаження на 1 га сільськогосподарських угідь із врахуванням розміру підприємства, його рентабельності та чисельності працівників.

Першим кроком на шляху оновлення ФСП має стати збільшення його ставки (оскільки розрахунок ФСП проводиться на основі грошової оцінки землі, проведеної у 1995 р., то розміри ФСП та плати за землю є значно заниженими) та її диференціація відповідно до розміру господарства та його прибутковості.

Однак неврахованою залишається чисельність працівників. При чому, різні підприємства виплачують різну за розмірами заробітну плату, що призводить до нарахування різної величини внесків до фондів соціального страхування та Пенсійного фонду. Однозначного вирішення цієї проблеми в сучасних умовах знайти неможливо, оскільки основною перешкодою є неможливість допущення зменшення надходжень до згаданих фондів у випадку, наприклад, зниження ставки відрахувань з 36,4 % [4,5,6] до 25 % як пропонують прихильники єдиного соціального внеску. З іншого боку, несправедливе заниження плати за землю та ФСП, що негативно відображається на сільських мешканцях, вимагає збільшення їх розміру. Саме тому необхідно при розрахунку остаточного варіанту оподаткування підприємства використовувати та співставляти два показники – розмір всіх нарахувань підприємства на ФОП, які спрямовуються до фондів соціального страхування та Пенсійного фонду (єдиний соціальний внесок) у розрахунку на 1 га та ФСП на 1 га. Таким чином буде братися до уваги не лише чисельність працівників та площа сільськогосподарських угідь, а й розмір заробітної плати, яка сплачується працівникам.

Пропонується застосування схеми, при якій розмір ФСП буде залежати від розміру єдиного соціального внеску в розрахунку на 1 га угідь. Суть такого розрахунку полягає в тому, що підприємства, у яких сума ЄСВ у розрахунку на 1 га перевищує суму ФСП, встановленого відповідно до розмірів підприємства та його ефективності, мають право сплачувати ФСП, зменшений вдвічі, оскільки забезпечують, по-перше, достатню зайнятість, а, по-друге, до місцевих бюджетів надходять більші суми податків з доходів фізичних осіб-найманих працівників, яким підприємство виплачує заробітну плату.

Така схема повинна відігравати насамперед роль певного стимулятора для сільськогосподарського виробника, який використовує працю сільських мешканців без укладання з ними відповідних угод.

Проте у сільській місцевості використання трудового потенціалу населення відбувається не лише у юридично оформлених підприємствах. Існування такого формування, як особисте селянське господарство вимагає врахування особливостей цього виду діяльності при розробці та реалізації ефективної політики використання трудового потенціалу сільських жителів (рис. 1).

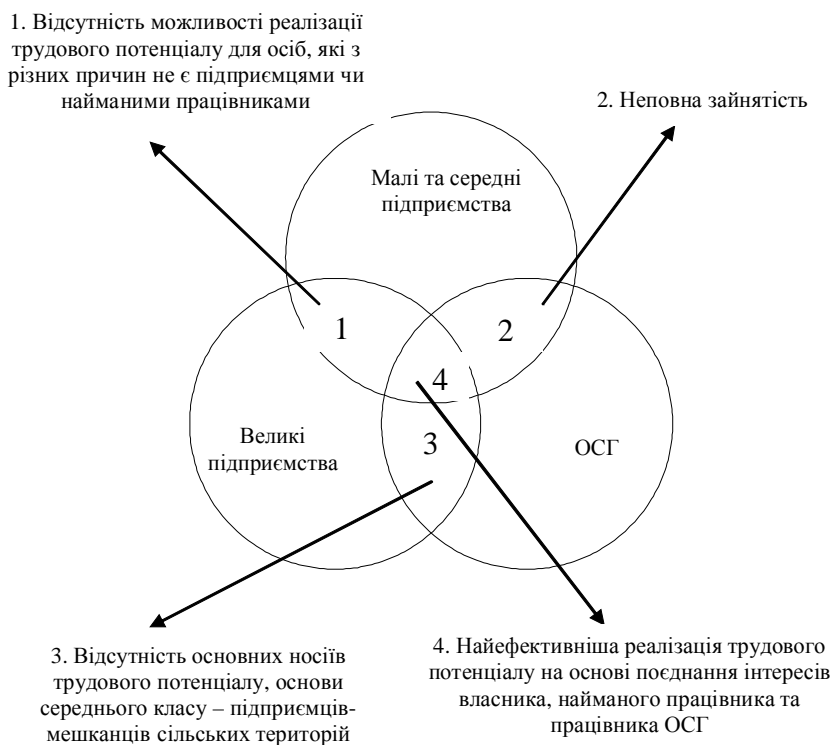

Рис. 1. Вплив різних форм господарювання на реалізацію трудового потенціалу сільського населення

Тому з метою найефективнішого використання трудового потенціалу сільських мешканців та досягнення найкращих результатів сільськогосподарської діяльності необхідно забезпечити оптимальну взаємодію трьох основних суб'єктів сільськогосподарського виробництва у сільській місцевості: особистих селянських господарств (зайнятість у яких є альтернативою для тих, хто з різних причин не може бути підприємцем чи найманим працівником), дрібних та середніх підприємств (власники яких є основними носіями трудового потенціалу та основою середнього класу в сільській місцевості) і великих сільськогосподарських господарств (прозора та законна діяльність яких дає змогу забезпечити найбільшу кількість робочих місць).

Література

1. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22.05.2003 р. № 889-IV.
3. Закон України «Про фіксований сільськогосподарський податок» від 17.12.1998 р. № 320-XIV.
4. Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» від 26.06.97 р. № 400/97-ВР.
5. Закон України «Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування» від 11.01.2001 р. № 2213-III).
6. Закон України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 22.02.2001 р. № 2272-III.